

RESUM DE LA COMUNICACIÓ: CANALITZAR LA IRA: EQUILIBRI EMOCIONAL PER L'ART, LA MÚSICA I EL CINEMA

En aquesta comunicació presento una via de solució a la problemàtica que hi ha present a les aules i que és el tema de les jornades. Sóc professora de música de secundària des de l'any 1995, i la meva tasca docent m'ajuda a veure la música i el cinema com a eines per a l'educació emocional i la canalització positiva de la ira que poden presentar els alumnes. Analitzo possibles elements que la pràctica musical pot aportar als centres escolars per a la creació d'un ambient favorable i distés. En la segona part de la comunicació ho exemplifico amb diverses pel·lícules que poden ser engrescadores i explícites de com la música "amansa les feres". El recurs del cinema és una eina que permet empatitzar amb els personatges, analitzar i reflexionar sobre comportaments i extreure'n conclusions per a la convivència al centre i per al creixement personal.

Assumpta Montserrat i Rull. Professora de Música de l'IES Palau Ausit, Ripollet.
Avda. Josep Tarradellas 87, 3r 2ª 08901 L'Hospitalet de Llobregat. Telf. 657.339.757/ 93.531.54.02

CANALITZAR LA IRA: EQUILIBRI EMOCIONAL PER L'ART, LA MÚSICA I EL CINEMA

Assumpta Montserrat i Rull

Els adolescents són en si mateixos un problema. Poden sentir-se grans o petits, incompresos o feliços, tranquils o inestables. En general mostren formes de rebel·lia o autoafirmació com a joves a través de la música, la manera de vestir, el llenguatge verbal i corporal. Moltes vegades presenten problemes emocionals. Són molt vulnerables a modes i tendències. Sovint els programes televisius, els jocs d'ordinador, la publicitat, presenten formes de violència implícita o explícita que originen models de conducta o estats d'opinió. S'ha de crear la cultura de la pau. Però la pau col·lectiva és fruit de la pau individual, de l'equilibri personal de cadascú. Aquesta realitat fa pensar en la importància d'ajudar a tenir equilibri emocional i autoestima als nostres alumnes i que un mitjà per aconseguir-ho, i que jo tinc a l'abast, és la música. Les realitats dels problemes d'autoestima dels adolescents, la seva fragilitat emocional, l'anorèxia i la bulímia, el bullying, etc. fan reflexionar en la necessitat de l'educació emocional. L'expressió artístic-musical pot ser una eina per ajudar a pensar, a interrogar-se, a sentir, a tenir esperit crític, a reelaborar el pensament, en definitiva, a conèixer i aprendre, canalitzant-t'ho, també, a través d'allò emocional i simbòlic que té l'art.

Estudis recents demostren que sovint a l'establir categories de coneixement en una educació eminentment disciplinària, fruit d'un món intel·lectual que nega l'activitat emotiva i la comunicació no verbal, la persona queda gairebé en una amputació mental d'un component fonamental. Cada vegada presenta un paper més rellevant la intel·ligència emocional en el comportament de les persones i les organitzacions. Sovint es vinculen molt directament la gestió personal de les emocions amb la capacitat de treball i la presa de decisions encertada.

La música es presenta com un mitjà proper als alumnes per a establir aquests objectius a nivell personal i de grup. El missatge musical arriba als joves a través de molts canals cada vegada més nombrosos i novedosos. La possibilitat d'expressar-se musicalment a nivell personal i de grup-classe pot afavorir el creixement de l'autoestima i la cohesió del grup. La

música és un canal d'expressió i com a tal possibilita, com qualsevol llenguatge, manifestar els sentiments i les emocions. Aquesta capacitat permet a l'alumne trobar el *goig* de cantar i tocar junts i esdevé una via *per ser feliç*. Moltes vegades els alumnes m'han comentat que han estat practicant molt de temps durant el cap de setmana gaudint de la peça que havien après o escoltant a casa l'audició comentada a l'aula. És aquesta fascinació per la bellesa la que intento transmetre i que, de vegades, *toca* amb la seva bareta màgica a algun adolescent.

La meva experiència docent com a professora de música d'ensenyament secundari m'ha fet descobrir que hi ha molts aspectes que es poden treballar en el procés d'ensenyament-aprenentatge a més d'aprendre a cantar i tocar un instrument. Em sembla interessant aprofundir en la nova concepció de fer música i d'ensenyar música que queda recollit en el següent testimoni dels representants de l'Associació d'Ensenyants de Música de Catalunya:

“En general valoro positivament el nou plantejament de les àrees artístiques, que no tenen sentit si no són viscudes i experimentades, amb un projecte acurat que tingui per objectiu fomentar l'expressió, la sensibilitat, el criteri i el fet de compartir l'experiència i la vivència individual; en definitiva: ajudar en el creixement de l'alumne com a persona, com a ésser des de l'enfocament global i amb una garantia de qualitat. Es dona una dimensió que va més enllà de les àrees en si, valorant la seva aportació al creixement dels alumnes com a persona, no solament com a ésser pensant, sinó que s'obre les portes, al treball corporal, fins ara força oblidat o inexistent.”

Aquesta visió es complementa amb una altra aportació que ens diu:

“És molt encertat parlar avui d'alumnat amb salut, l'alumne que se sap únic, que és individual i alhora pertany a la col·lectivitat, i que cuida el seu cos amb una bona utilització de la veu, coordinació...”

Un estudi d'Anne Bamford afirma que “una activitat d'aprenentatge sostenible i sistemàtica centrada en les habilitats, maneres de pensar i presentar de cadascuna de les formes artístiques –dansa, arts visuals, música, teatre- que produeix un impacte en termes de millorar les actituds cap a l'escola i l'aprenentatge, fomenta la identitat cultural i el sentit de satisfacció i de sentir-se bé”. D'aquesta afirmació es pot concloure que l'ensenyament de les disciplines artístiques, en concret la música dins del meu àmbit de coneixement, contribueix positivament i qualitativament en la bona marxa del centre escolar, en la creació d'un clima positiu en la comunitat educativa. D'un estudi realitzat per la UNESCO (2001) en una mostra de quaranta països es desprén:

Que el 75% dels països participants en la recerca consideren que les arts en l'educació:

- Contribueixen a millorar els resultats acadèmics dels estudiants, especialment en àrees relacionades amb l'alfabetització i l'aprenentatge de les llengües, sobretot a les escoles que no solament ensenyen educació artística, sinó que fan servir plantejaments artístics i creatius a l'ensenyament de la resta de matèries del currículum.
- Porten a una millora de la percepció de les escoles per part dels estudiants, les famílies i la comunitat. Milloren les actituds dels estudiants cap a l'escola.
- Tenen un impacte positiu al desenvolupament cognitiu, de la salut i del benestar de la gent jove.

EL CINEMA I L'EXPERIÈNCIA ARTÍSTICA I MUSICAL

El cinema és una eina que ens permet veure clarament la certesa de la dita que afirma que “la música calma les feres”. En moltes pel·lícules podem observar com l'experiència musical fa de clau de volta per a un canvi emocional positiu i canalitza la ira que deixa de ser element desestabilitzador.

A **Los chicos del coro** (2004) la formació del cor esdevé un element engrescador i unificador de la vida a l'internat. En paraules d'Alfonso López Quintás *el cant sosté l'ànim dels éssers humans i revifa la seva esperança. Cantar en comú és posar tota la persona en vibració per a fundar la unitat, que és el valor per excel·lència.*

Un dels aspectes a destacar de la pel·lícula és la dimensió humanitzadora de la música i el poder del cant. En aquest sentit la dita popular “Qui canta els seus mals espanta” troba la seva perfecta aplicació en el context que se'ns presenta.

Al llarg de la pel·lícula es pot observar com cadascun dels personatges evolucionen, i d'alguna manera creixen a nivell personal i maduratiu i troben un equilibri emocional important en les seves vides impregnades d'odi i violència. La música és l'element que permet aquest canvi. La bellesa de la música manifesta la possibilitat de transcendir la duresa de la vida del centre.

Observem una doble vessant de creixement, per una banda, els joves troben en la formació del cor un element comú, engrescador i enriquidor que els descobreix un món de possibilitats noves per a ells. Per altra banda, el mateix professor, a vegades desanimat, redescobreix el valor de la seva tasca i s'adona que sempre hi ha coses que intentar.

A la pel·lícula **Billy Elliot** (2000) es contraposa el ball i la vida dura dels treballadors. Billy haurà de superar moltes dificultats per a dur a terme el seu somni. Aquest es un exemple de com la ràbia i la impotència davant la realitat dura de la vida de la seva família es canalitzen cap a la conquesta del seu ideal. En aquest cas la rebel·lia, la ira, l'ajuda a fer front a una situació difícil i l'empeny al creixement personal. En aquest sentit cal una bona *gestió de les emocions*. La ira, ben canalitzada, és a dir, la resposta natural a una situació injusta però que porta a lluitar per millorar-la, pot ajudar al creixement personal.

El pianista (2002) presenta un músic que per la seva professió surt endavant en una situació d'extrema duresa. La música esdevé el seu motor per sobreviure i movilitza la seva memòria, imaginació i la capacitat de vibrar amb els valors expressius de la música enmig d'una situació límit. En aquest cas la violència és externa a ell. Es troba immers en una situació de violència però la música el protegeix d'aquesta realitat. Potser els nens i nenes i els joves adolescents poden trobar-se rodejats de realitats violentes, a l'entorn social o fins i tot, a la família, i la música pot ser un lloc de “refugi” d'aquestes situacions no desitjades, un mitjà per canalitzar l'opressió.

Copying Beethoven (2006) ens presenta la genialitat d'un músic incomprés en el seu temps que frueix d'un moment compostiu que ha quedat per sempre a la història de la música. La pel·lícula reflecteix els darrers anys de la seva vida amb la composició de la 9ª Simfonia en un període on la seva sordesa era ja total. Aquesta limitació farà que sovint presenti la figura de Beethoven com una persona amb un caràcter difícil, ple d'ira, per l'aïllament que li suposa la seva sordesa. La copista, tot i ser un personatge fictici, ens mostra molta comprensió vers el geni que sens dubte canalitza les seves lluites internes en la música, donant com a resultat una

música que excel·leix humanitat. És interessant destacar l’afirmació de la directora de Coping Beethoven que diu que “un dels motius principals pels quals he fet aquesta pel·lícula és el repte de traduir l’emoció de la música en imatges”, Agnieszka Holland.

La pel·lícula **Camino del paraíso** (1997) ens mostra a un grup de dones que, en mig de l’horror d’un camp de concentració, formen clandestinament un cor. Un dia, en el moment de començar un concert de manera secreta són descobertes pels guardians. Però, just en l’instant que aquests entren a la sala, sona una música encisadora. L’encant de l’harmonia reté als guardians i els introdueix en un món de bellesa, oposat a la sòrdida vida de la presó. El contacte amb la bellesa els fa reprimir els seus impulsos violents i els envaeix la pau.

A la pel·lícula **School of Rock** (2004) es presenta la música com a vehicle per a manifestar també allò que no va bé. Des dels seus orígens, la música pop, amb la cançó protesta, ha estat una forma de rebel·lia davant les injustícies. El protagonista ensenya als nens i nenes que a través del rock podem expressar les nostres angoixes, les nostres *ires*, denunciar allò que es pot millorar.

És interessant destacar dos personatges d’aquesta pel·lícula que li manifesten al creador del grup el seu malestar intern i emocional. Reflexen dos casos de manca d’autoestima. Un noi, Laurence, se sent rebutjat pels seus companys, ja que diu que no parlen amb ell, no s’integra amb la resta del grup-classe i se sent malament, aquest seria també un cas de bullying per l’aïllament que li suposa; i una noia, Tomika, que no s’atreveix a actuar en un concert perquè té por que el públic es posi a riure d’ella ja que és grassa, això és un exemple de violència o agressió a la pròpia intimitat. El protagonista els fa veure que ells són únics i irrepetibles i les qualitats musicals que tenen els ajuden a créixer i a desenvolupar-se com a persones.

El milagro de Candeal (2004) ens mostra el miracle de la música en un barri de Brasil. En format documental ens presenta de la mà del pianista cubà Bebo Valdés la creació d’una escola de música en aquesta zona pobre del Brasil. No cal molt per començar. Carlinhos Brown ho fa amb els nois i noies del barri i estris de percussió casolans. El resultat és espectacular: treure de l’aïllament, el risc de la marginació i soletat a tants joves del carrer i tocar junts de forma creativa. Són interessants les converses amb els personatges que hi apareixen, entre ells Gilberto Gil. La música esdevé la *fisioteràpia del món*. Fer música es presenta com la forma més oposada a la violència perquè obliga a escoltar-te a tu, escoltar a l’altre i escoltar tot el grup de forma solidària.

Aquests exemples donen pautes de com la pràctica musical a la vida personal i als centres escolars pot també ajudar a *canalitzar la violència*. El sentiment d’ira no sempre té connotacions negatives i destructives. S’ha d’aprofitar la capacitat creativa i expressiva com a manera de canalitzar la ira cap a la construcció.

La música cultiva les nostres passions i sentiments perquè ens ajuda a movilitzar conjuntament intel·ligència i voluntat, amor i capacitat creativa, sensibilitat. El coneixement que ens fa vibrar personalment i crea al nostre interior sentiments elevats – d’amor, admiració, gratitud... –, és font d’empatia i aquesta empatia ajuda a viure *relacionalment*. El concepte de relació amb l’altre pot ajudar al domini de la violència, de la ira. Vivim *en relació*. La música ens acostuma a pensar, sentir i actuar d’una manera *relacional*.

La capacitat formativa de la música rau en el concepte d’harmonia. Aplicat a la convivència, aquesta diferència i alhora, complementarietat de tots els membres de la comunitat educativa pot ajudar a crear un espai harmònic i creatiu. L’educació en la no-violència és un tema que preocupa a tota la societat i als educadors, en particular. Per crear un clima de pau s’han de

revisar aspectes com respecte, cooperació, escolta a l'altre i l'experiència musical destil·la aquests valors en si mateixa.

BIBLIOGRAFIA

ADAM, E.: *Emociones y educación*. Ed. Graó. Barcelona, 2003.

BAMFORD, A: *The Wow Factor. Global research compendium on the impact of the arts in education*. Nova York. Waxmann, 2006.

DE LA TORRE, S. i altres autors: *El cine, un entorno educativo*. Ed. Narcea. Madrid, 2005.

GALLIFA, J: *La intel·ligència emocional i l'escola emocionalment intel·ligent*. Ed. Eumo. Barcelona, 2004.

HERNÁNDEZ, F: *Una mirada d'etnògraf a l'educació musical*. VI Jornades de Música, Nous models d'aprenentatge musical, ICE.UB. Barcelona, 2006.

LÓPEZ QUINTÁS, A: *Estética Musical*. Ed. Rivera. Valencia, 2005

MAIDEU I PUIG,J: *Música, societat i educació*. Amalgama Edicions. Berga, 1997.

PRATS, L: *Cine para educar*. Ed. Belacqua. Barcelona, 2005.